

Розділ 5. Економіка та управління державою і суб'єктами господарювання

УДК 330

ПРОБЛЕМА БІДНОСТІ ПРАЦЮЮЧОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Рамський А.Ю.¹, Лойко В.В.²

¹ доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та економіки, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул. Тимошенка, б. 13-Б, ауд. 502 а, 04212, Україна
тел.: (044)-461-02-52, e-mail.: a.ramskyi@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-7368-697X

² доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та економіки, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул. Тимошенка, б. 13-Б, ауд. 502 а, 04212, Україна
тел.: (044)-461-02-52, e-mail.: v.loiko@i.ua
ORCID: 0000-0003-3248-1585, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-78-85>

THE PROBLEM OF POVERTY OF THE WORKING POPULATION IN UKRAINE

A. Ramskyi¹, V. Loiko²

¹ professor, DSc, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, st. Timoshenko, h. 13- B, ap. 502 a, Kyiv, 04212, Ukraine
tel.: (044)-461-02-52, e-mail.: a.ramskyi@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-7368-697X

² professor, DSc, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, st. Timoshenko, h. 13- B, ap. 502 a, Kyiv, 04212, Ukraine
tel.: (044)-461-02-52, e-mail.: v.loiko@i.ua
ORCID: 0000-0003-3248-1585, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-78-85>

Анотація. Проблема працюючих бідних не тільки підвищує соціальну напруженість в країні, але й сповільнює розвиток економіки в цілому. Виявлено, що відсутність єдиної методології і методики вимірювання бідності за доходами не дозволяє дати достатньо точну її оцінку. В статті автори вказують на основні економічні та соціальні проблеми, які виникають як наслідок наявності значної частки працюючих бідних серед економічно активного населення країни. Авторами виявлені чинники і відповідні їм ризики виникнення бідності серед працюючого населення України. Доводиться, що причини виникнення бідності лежать в площині специфіки економічного розвитку країни: особливості проходження економічних циклів на хвилі спаду та кризи і якості економічного зростання на хвилі підйому. Для розробки ефективної політики, спрямованої на зниження рівня бідності, важливим є вірно визначити профіль бідності. Для визначення профілю бідності авторами був проведений аналіз структури бідного населення. На основі аналізу можливих чинників ризику потрапляння працюючого населення в категорію бідні виявлено, що найбільший ризик потрапити в категорію бідних по доходам мають домогосподарства, які територіально знаходяться в невеликому місті, селищі міського типу, або селі, та особи, які мають освіту не вище повної середньої, живуть у неповних сім'ях з неповнолітніми дітьми, а також ті, що мають низькі показники здоров'я. Також, великий ризик потрапити в категорію бідні притаманний працюючим з низькою кваліфікацією. Особливу увагу варто приділити гендерним особливостям працюючих бідних. Відповідно до зазначених чинників потрапляння в бідність жінки попадають в зону ризику частіше. Окрім того ймовірність потрапити в зону ризику збільшується в осіб зайнятих в таких видах діяльності як: освіта, культура, охорона здоров'я, надання соціальних послуг. Саме в цих видах діяльності зайнято більше жінок ніж чоловіків. Доведено, що наявність роботи в працездатного населення в Україні не є гарантією захисту від бідності.

Ключові слова: бідність, злиденність, соціальна нерівність, домогосподарство, працююче населення, профіль бідності.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 2, бібл: 16

Annotation. The problem of the low income working population – so called “the working poor” - not only increases the social tension in the country, but also slows down the development of the economy as a whole. It is stated that the lack of the uniform methodology and methods of measuring poverty on the basis of income does not contribute to giving this phenomenon a fairly accurate assessment. In the article, the authors have pointed to the main economic problems that arise as a result of the existence of a significant proportion of the working poor among the economically

active population of the country. The authors have identified the factors and the respective risks of poverty spreading among the working population of Ukraine. It is asserted that the causes of poverty should be studied in the context of the specifics of the country's economic development: the peculiarities of the passage of economic cycles on the waves of recession and crisis and the quality of economic growth on a wave of recovery. It is important to correctly identify the poverty profile in order to develop an effective policy to reduce it. To determine the poverty profile, the authors have analyzed the structure of the low income categories of population. Based on the analysis of possible factors of the "working poor" category of population falling into the category of the "poor", it has been found that the greatest risk of falling into the low income category exists for the members of households that are located in small cities, urban-type settlements, or villages, having the education not above secondary, living in incomplete families with under-age children and those with poor health. Also, the high risk of getting into the "poor" category is inherent in unskilled workforce. Particular attention should be paid to the gender peculiarities of the working poor. Due to these factors of marginalisation, women fall into the risk zone more often. In addition, the probability of shifting into the risk zone increases for persons engaged in such activities as education, culture, health care, provision of social services. It is these kinds of activities that employ more women than men. It has also been proved that the availability of work for the employable population in Ukraine is not a guarantee of protection against poverty.

Key words: poverty, destitution, social inequality, household, working population, poverty profile.
Formulas: 0, *fig.:* 0, *tabl.:* 2, *bibl.:* 16

Постановка проблеми. Проблему бідності в Україні деякі науковці називають «парадоксальною» оскільки чималу частку малозабезпечених в нас складає працююче населення. Суттєвими загрозами а на шляху до економічного піднесення, добробуту та соціального відродження в Україні є бідність та нерівність. На початку нашого тисячоліття проблема подолання бідності розглядається світовим товариством як одна з ключових у соціально-економічній політиці будь-якої держави. Дефініцію бідність можна визначити як неможливість внаслідок ряду чинників підтримувати рівень життя, притаманний конкретному суспільству в конкретному періоді часу. До бідних можна віднести тих, хто позбавлений найнеобхіднішого: житла, достатньої кількості їжі, одягу і т.д.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значним внеском в контексті подолання бідності стали праці впливових зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема У. Беверіджа, А. Вагнера, Л. Вальраса, Л. Ерхарда, Дж. Кейнса, Е. Ліндаля, К. Маркса, Г. Мюрдаля, В. Парето, У. Петті, П. Самуельсона, А. Сміта, Е. Хансена, в яких розглядаються закони по боротьбі з бідністю, форми й методи вирішення цієї проблеми. Серед сучасних вітчизняних науковців виділяються праці В. Л. Андрущенко, О. Д. Василика, І. В. Калачової, Н. В. Кравченко, Е. М. Лібанової, В. М. Опаріна, О. С. Романюк, В. М. Федосова, С. І. Юрія.

Проте проблема бідності працюючого населення, як феномену розвитку Української економіки приділено ще досить мало уваги.

Формулювання цілей статті. Метою статті є окреслення можливостей та основних напрямів подолання бідності працюючого населення в Україні на основі використання досвіду розвинутих країн, зокрема країн Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна належить до країн з високим рівнем бідності. Значний спад виробництва за умов економічної кризи, яка триває вже понад 10 років, стрімке, хронічне зростання темпів інфляції, зниження продуктивності праці, зростання рівня безробіття у поєднанні з монопольним становищем окремих підприємств та навіть цілих галузей економіки призвели до зниження обсягів валового внутрішнього продукту в розрахунку на душу населення, зниження частки оплати праці в його структурі, зменшення реальних доходів та реальної заробітної плати домогосподарств, зниження платоспроможного попиту і обсягів споживання при одночасному погіршенні його якості та структури. До цього додався процес поляризації колишнього егалітарного суспільства, який характеризується, з одного боку, стрімкою концентрацією коштів та майна в руках нечисленних груп населення, з іншого - прогресуючим збільшенням масштабів бідності та знедоленості широких верств.

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні характеризується низкою особливостей. Одна з них знаходить своє відображення в суперечності між недостатнім рівнем доходів необхідних для підтримання належного рівня життя значної частини домогосподарств при їх безпосередній задіяності в реальних трудових процесах. Інакше кажучи, в сучасних українських реаліях наявність роботи не гарантує захист від бідності. Бідність працюючого населення в Україні обумовлена низьким рівнем заробітної плати, а також значною нерівністю доходів в різних групах домогосподарств. Проведенні в країні структурні реформи, підвищення мінімальної заробітної плати, пенсії дозволило знизити долю домогосподарств з доходами нижче реального прожиткового мінімуму, однак частка відносної бідності в країні залишається ще на досить високому рівні.

Застосування категорії мінімальна заробітна плата (МЗП) має порівняно нетривалу історію. Вперше питання про встановлення мінімального розміру винагороди робітника було підняте в ХІХ столітті на фоні все більшої популярності соціалістичних і марксистських поглядів. Перший закон про мінімальну заробітну плату (в сучасному її розумінні) був прийнятий 1894 р. в Новій Зеландії. Протягом ХХ-го століття такі ж закони були прийняті у більшості країн світу. Доцільність застосування МЗП все ж залишається предметом дискусій серед багатьох економістів. Прихильники неокласичної теорії стверджують, що встановлення рівня мінімальної заробітної плати призводить до зростання безробіття та інфляції, а також завдає збитків малому бізнесу. На думку їх опонентів, позитивних ефектів від мінімальної зарплати набагато більше, ніж негативних – зокрема, гарантується соціальний захист некваліфікованих та низько кваліфікованих робітників, підвищуються стандарти життя для найбідніших прошарків населення, стимулюється споживання, зменшується рівень бідності [1]. Так чи інакше, близько

80% держав мають законодавчо встановлений мінімальний розмір оплати праці, в т.ч. 22 з 28 країн Європейського союзу [2]. Не мають такого поняття Данія, Фінляндія, Швеція, Італія, Кіпрі Австрія (а також Норвегія та Швейцарія). В цих країнах мінімальний розмір заробітної плати регулюється колективними договорами між роботодавцями і працівниками. В табл. 1 наведено статистичні дані про розмір встановленої МЗП в європейських країнах.

За проведеним аналізом даних, які наведено в табл.1, можна зробити наступні висновки: навіть після суттєвого збільшення Україна за рівнем мінімальної заробітної плати (в доларовому еквіваленті) поступається всім сусіднім державам (окрім Молдови, що має найнижчий рівень мінімальної місячної заробітної плати в Європі). Найвищі світові показники мають Австралія та Люксембург, де мінімальна заробітна плата відповідно в 20 і 17,5 разів вища ніж в Україні. Серед країн ЄС найменша МЗП – у Болгарії (235 євро, або 246 доларів США, але вона є вдвічі більшою, ніж в Україні). Таким чином, в 2016 році саме в Україні був найнижчий рівень МЗП в Європі (від 1378 до 1600 грн., що відповідає 50-60\$). Навіть враховуючи, що загальний рівень цін в Україні набагато нижчий, ніж в ЄС і США, можна стверджувати, що праця українських робітників була і залишається вельми недооціненою.

Дослідження проблеми бідності працюючого населення, чинників які обумовлюють та впливають на економічну нерівність також досить актуально і для розвинутих країн, що підтверджується працями закордонних вчених [6-11].

Відсутність методології і методики вимірювання бідності за доходами не дозволяє дати достатньо точну її оцінку. За так званим абсолютним підходом до працюючих бідних можна віднести працівників, які отримують заробітну плату нижче величини реального прожиткового мінімуму працездатного населення.

Мінімальна місячна зарплата в деяких країнах Європи і світу, січень 2017р.

Держава	Мінімальна місячна заробітна плата, дол. США	Мінімальна місячна заробітна плата, нац. валюта
Австралія	2400	3100 AUD
Люксембург	2100	€ 1 999
Нова Зеландія	1940	2700 NZD
Франція	1550	€ 1 480
США	1270	1270
Польща	490	2000 PLN
Словаччина	455	€ 435
Угорщина	435	127500 HUF
Латвія	390	€ 370
Болгарія	246	460 BGN
Білорусь	135	265 BYN
Росія	125	7500 RUB
Україна	120	3200 UAH
Молдова	105	2100 MDL

Джерело: складено авторами за даними [1,3-5]

Для розробки ефективної політики, спрямованої на зниження рівня бідності, важливим є вірно визначити профіль бідності. Для визначення профілю бідності потрібно провести аналіз структури бідного населення в результаті якого потрібно виявити:

- групи населення, які найбільш схильні до потрапляння в бідність;
- найбільш чисельні групи бідного населення.

В процесі дослідження груп населення, які найбільш схильні до ризику потрапляння в бідність, виявляються чинники і ризики, пов'язані з бідністю. Це сприяє виявленню причин бідності і розробці найбільш ефективних заходів покращення ситуації в цільовій групі. Ризик потрапити в групу бідних відображає показник рівня бідності. Проте, так як деякі з ризиків бідності притаманні лише невеликій частці населення, група з високим ризиком бідності не обов'язково буде займати значну частку в загальному контингенті бідних. Визначення складу бідних допоможе виявити чинники і розробити заходи державної політики, котрі допоможуть більшості бідних. Таким чином, виявлення ризиків бідності крупних груп малозабезпечених верств населення це – найбільш ефективний напрямок реалізації політики її подолання.

Розглянемо можливі чинники ризику потрапляння працюючого населення в категорію бідні: місце проживання

домогосподарства (м. Київ, обласний, районний центр, село); розмір та склад домогосподарства; стан здоров'я членів домогосподарства (наявність хронічних захворювань, інвалідність, нездоровий спосіб життя); стаж роботи на поточному місці; рівень освіти, кваліфікації.

На основі аналізу чинників ризику потрапляння працюючого населення в категорію «бідні» виявлено, що найбільший ризик потрапити в категорію бідних по доходам мають домогосподарства, які територіально знаходяться в невеликому місті, селищі міського типу, або селі, маючих освіту не вище повної середньої, які живуть у неповних сім'ях з неповнолітніми дітьми, а також ті, які мають низькі показники здоров'я. Також великий ризик потрапити в категорію «бідні» притаманний працюючим з низькою кваліфікацією. Особливу увагу варто приділити гендерним особливостям працюючих бідних. Відповідно до зазначених чинників жінки частіше попадають в зону ризику «потрапляння в бідність». Окрім того ймовірність потрапити в зону ризику збільшується в осіб, які зайняті в наступних видах діяльності: освіта, культура, охорона здоров'я, надання соціальних послуг. Згідно статистичних даних, саме в цих видах діяльності зайнято більше жінок чим чоловіків.

У Великій Британії в 1942 р. в доповіді під назвою «Соціальне страхування і

супутні послуги» політичний діяч У. Беверідж доводив, що бідність в основному є результатом таких специфічних чинників, як хвороби, безробіття або похилий вік, та запропонував систему, відповідно до якої допомога повинна сплачуватися особам, що зазнали впливу таких чинників. Доповідь Беверіджа вважається початком розбудови в Західній Європі держав загального добробуту.

Історія ж сучасної української бідності бере свій початок ще з 90-х років минулого століття. Особливістю розповсюдження бідності в умовах перехідного періоду стала зміна її складу. В результаті ситуації, яка склалась на ринку праці, за межею бідності виявились не тільки традиційно вразливі категорії населення (соціальна бідність), але й більшість економічно

активного населення (економічна бідність). В перехідний період доходи кожного четвертого працюючого українця були нижчими за реальний прожитковий мінімум. До прикладу, в США тільки 5-6% працюючих отримують заробітну плату нижче рівня бідності, а мінімальна заробітна плата забезпечує приблизно 140% прожиткового мінімуму [11].

В Україні необхідність подальшого підняття мінімальної заробітної плати зумовлена значним відставанням збільшення соціальних стандартів від зростання споживчих цін. Мінімальна заробітна плата в Україні за період з грудня 2013 р. по грудень 2016 р. зросла на 31,36% (з 1218 до 1600 грн), а середня – на 78,92% (з 3619 до 6475 грн), про що свідчать дані табл.2.

Таблиця 2

Динаміка мінімальної заробітної плати в Україні в 2011-2018 рр.

Дата встановлення	Розмір МЗП, грн	Приріст в грн.	у % до попереднього року
01.12.2011	1004	-	-
01.12.2012	1134	130	12,9
01.12.2013	1218	84	7,4
01.09.2015	1378	160	13,1
01.05.2016	1450	72	5,2
01.12.2016	1600	150	10,3
01.01.2017	3200	1600	100
01.01.2018	3723	523	16,6

Джерело: складено авторами за даними [12]

Також треба враховувати той факт, що за останні три роки гривня знецінилася в 3,4 рази по відношенню до долару США (офіційний курс НБУ 2 січня 2014 р. – 8,3 грн/дол.; 3 січня 2018 р. – 28,15 грн/дол.) [13]. Таким чином, зарплати українців в доларовому вираженні зменшилися майже удвічі.

Основною умовою відновлення купівельної спроможності заробітної плати є докорінна зміна величини мінімальної заробітної плати, яка не тільки визначає мінімальний рівень споживання, але й задає мінімальне допустиме значення продуктивності праці. На нашу думку, варто вжити заходів для перетворення мінімальної заробітної плати в реальну значиму величину, а також переглянути роль МЗП як соціального нормативу, з

рівнем якого пов'язані розміри соціальних виплат.

На початковому етапі суттєве зростання рівня мінімальної заробітної плати можна забезпечити переважно за рахунок перерозподілу наявного фонду оплати праці і лише частково за рахунок збільшення об'ємів виробництва. Але, збільшення рівня мінімальної заробітної плати до рівня реального прожиткового мінімуму не повинно автоматично призвести до пропорційного збільшення всіх тарифних ставок та окладів. На наступних етапах джерелом підвищення рівня мінімальної заробітної плати може стати поступове зростання ефективності роботи підприємств. Підсумком реформування системи оплати праці має стати створення такого механізму регулювання рівня заробітної плати, який

забезпечить її рівність ціні робочої сили та оптимальне співвідношення інтересів роботодавців та працівників.

Як вже зазначалось вище, соціальна бідність може виникнути в домогосподарствах з підвищеним ризиком бідності: багатодітні і неповні сім'ї, сім'ї які мають одно, або декілька утриманців, а також інваліди та пенсіонери. Вразливість бідністю таких домогосподарств пов'язана з відсутністю членів з середнім чи високим рівнем доходів, обмеженою можливістю займатися певними видами діяльності як за віком так і за станом здоров'я.

Економічна ж бідність охоплює економічно активні верстви населення: працюючих та тимчасово безробітних громадян. Причини її виникнення лежать в площині економічного розвитку країни: основні особливості - проходження економічних циклів на хвилі спаду і кризи та якість економічного зростання на хвилі підйому. В українських реаліях серед зайнятого населення з'являються так звані «нові бідні», причини зубожіння котрих пов'язані з економічними умовами котрі постійно змінюються. До них можна віднести: людей з раніше престижною освітою, але працюючих в непрестижній професії (працівники освіти, охорони здоров'я, культури та мистецтва); працездатні громадяни, котрі стали неконкурентоспроможні на ринку праці в результаті зміни вимог і структури попиту на ньому; люди котрі зазнали невдачі в підприємницькій діяльності, самозайнятості, операцій з нерухомістю, шахрайства на фінансовому ринку та інше; працівники, котрі стали бідними в результаті нерівномірності отримання доходів (затримки в виплаті заробітної плати, соціальної допомоги, пенсії).

З 2017 р. вже другий рік поспіль в Україні спостерігається слабе зростання економіки на помірні 2,5%, проте рівень бідності залишається вищим, ніж у докризовий період [14]. Прямі іноземні інвестиції та рівень кредитування приватного сектору залишаються ще досить на низькому рівні. Дефіцит бюджету в розмірі 2,3% ВВП у 2017 р. було

досягнуто завдяки значному зростанню надходжень. В 2017 р., внутрішнє споживання зросло на 6,7% (порівняно з 1,3% у 2016 р.), переважно через значне підвищення зарплат та пенсій, що спричинило додатковий інфляційний тиск. Індекс споживчих цін досяг 13,7% наприкінці 2017 р., що є значно вище, ніж ціль НБУ у 8+/- 2% [14]. Як наслідок, починають відбуватися зміни в структурі бідного населення.

Все ж таки, хоч і повільно відбувається зростання доходів українців, це також стосується перш за все і найбідніших та некваліфікованих працівників, що отримували менше 3200 грн (лише в бюджетному секторі таких було близько мільйона; в приватному – щонайменше 2,6 млн.) [15]. Але треба мати на увазі, що реальна зарплата виросла не у всіх, хто офіційно отримував «мінімалку» – оскільки певна частина робітників зайнята в неформальному секторі та/або отримувала (і отримує) додаткові виплати в «конвертах» [16]. Тому можуть виникати ситуації, коли реальний дохід працівника зменшиться. Тим не менше, у більшості некваліфікованих працівників зарплата дійсно зростає.

На нашу думку, неформальна економіка в нашій країні відіграла в певному сенсі позитивну роль, пом'якшивши негативні наслідки ринкових реформ 90-х, 2000 – х років. Для багатьох видів господарської діяльності в неформальному секторі економіки характерним є низька продуктивність праці, невисокий рівень заробітної плати та погані умови праці. Наявність тісного взаємозв'язку між офіційним та неформальним сектором економіки, а також тенденції останніх років до глобалізації неформального сектору, обумовлюють необхідність забезпечити більший соціальний захист і мінімальні стандарти зайнятості в даному секторі економіки. Існування в Україні неформальної зайнятості призвело не тільки до зниження фактичного безробіття, але й до заповнення непривабливих з точки зору умов та оплати праці робочих місць. В період нестабільної економічної ситуації та

кризи в неформальному секторі економіки з'являються додаткові можливості працевлаштування і отримання доходів які сприяють зниженню рівня бідності. Поряд з вторинною зайнятістю і веденням особистого підсобного господарства, робота в неформальному секторі економіки, яка дозволяє частково ухилитися від сплати податків є стратегією виживання котра дає можливість вийти зі стану бідності.

На наш погляд, неформальний сектор економіки не становить суттєвої загрози існуванню підприємств офіційного сектору. Швидше за все, між двома секторами існує симбіозний зв'язок. Робота дома, різні системи зовнішнього підряду, форми субпідряду лиш укріплюють зв'язки між офіційним та неформальним секторами економіки. Хоча неформальний сектор, як правило, асоціюється з виробництвом товарів та послуг бідними верствами населення для не багатих, в ньому також виробляються трудомісткі товари та послуги для внутрішніх та зовнішніх споживачів з високим рівнем доходу. В період економічних криз неформальна економіка задовольняє потребу в робочих місцях та створює можливість для додаткового заробітку.

В Україні формуються передумови так званої хронічної, «спадкової» бідності - діти з бідних сімей майже приречені на таке ж бідуювання у дорослому житті; вони не мають можливості належним чином забезпечити необхідне своїм нащадкам, і ті теж будуть бідними. Отже, сьогоднішня Українська бідність загрожує перетворитися і на проблему майбутнього. Найбільш загрозна для суспільства - раптова збіднілість переростає у повсякденно тривале явище. Отже якщо не вжити негайних заходів, наше суспільство вступить у фазу тривалої бідності зі всіма ознаками деградації: політичної, економічної, соціокультурної, демографічної, екологічної тощо. Бо бідних, по-перше, не цікавить майбутнє (треба вижити «зараз» і «тут»), а, по-друге, свідомістю бідної людини легко

маніпулювати (вона вірить будь-яким обіцянкам і подачкам).

Висновки. Отже, специфіка економічної бідності населення України така, що наявність роботи в працездатного населення не є гарантією захисту від бідності. Модель бідності яка сформувалась в Україні – результат хронічно низьких доходів від зайнятості в наслідок низького рівня розвитку української економіки. Існуюча на сьогодні модель економічного розвитку не здатна усунути підґрунтя бідності працюючого населення України.

Для боротьби з бідністю такого типу необхідно використовувати методи, які дозволять даним категоріям домогосподарств самостійно, постійно підвищувати рівень своїх доходів. Необхідно створити умови і надати можливість українцям в повному обсязі реалізувати свій трудовий потенціал, забезпечити не просто зайнятість населення, а продуктивну зайнятість, оплачену в відповідності з рівнем кваліфікації і часткою внеску кожного в зростання ВВП країни. Вирішення такої глобальної проблеми можливе тільки в умовах реалізації стратегії якісного економічного росту країни направленої на формування нової структури української економіки.

Отже, є лише один спосіб виходу з бідності — створення всебічних ефективних і, головне реально діючих умов для включення людського загалу в діяльність з життєво забезпеченими доходами — створювати умови якомога більшому загалу мати гідну роботу і достойну заробітну плату.

Література:

1. Лібанова Е. Подолання бідності: погляд науковця. Україна: аспекти праці: журнал. 2003. №7. С. 26-32.
2. Minimum Wages around the world. URL : <http://www.wageindicator.org/main/salary/minimum-wage> (дата звернення 10.10.2018).
3. Minimum wage statistics. URL : http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics (дата звернення 10.10.2018).

4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (дата звернення 10.10.2018).

5. Federal minimum wage will increase to \$7.25 on July 24 URL : <http://www.dol.gov/opa/media/press/esa/esa20090821.htm> (дата звернення 10.10.2018).

6. Nathan R.P. Institutional Change and the Challenge of the Underclass. Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1989, vol. 501, pp. 170–181.

7. Townsend P. Meaning of Poverty. The British Journal of Sociology, 2010, no. 61, pp. 85–102. doi: 10.1111/j.1468-4446.2009.01241.x

8. Ricketts E.R., Mincy R.B. Growth of the Underclass: 1970–1980. The Journal of Human Resources, 1990, vol. 25, no. 1, pp. 137–145. doi: 10.2307/145731

9. Andersen J., Larsen J.E. The Underclass Debat: A Spreading Disease? Social Integration and Marginalization. Frederiksberg, 1995.

10. Atkinson A.B. The Restoration of Welfare Economics. American Economic Review (American Economic Association), 2011, no. 101, pp. 157–161. doi: 10.1257/aer.101.3.157

11. Annual Meetings development events. The World Bank. URL : <http://www.worldbank.org/en/search?q=poverty¤tTab=2> (дата звернення 10.10.2018).

12. Мінімальна заробітна плата URL : <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/min/> (дата звернення 10.10.2018).

13. Официальный курс валют URL : <http://minfin.com.ua/currency/nbu/> (дата звернення 10.10.2018).

14. Україна Економічний огляд 10 квітня 2018 р. URL : <http://pubdocs.worldbank.org/en/> (дата звернення 10.10.2018).

15. У Мінсоцполітики сказали, скільки українців офіційно отримують мінімальну зарплату. 5 канал. URL : <http://www.5.ua/ekonomika/minimalnu-zarplatu-vukraini-ofitsiino-otrymuiut-blyzko-37-mln-liudeiminsotspolityky-130002.html> (дата звернення 10.10.2018).

16. Половина украинцев получает зарплату в конвертах. Сегодня. URL : <http://segodnya.ua/economics/business/polovina-ukraincev-poluchaet-zarplatu-v-konvertah754932.html> (дата звернення 10.10.2018).

Reference:

1. Libanova E. Podolannia bidnosti: pohliad naukovtsia. Ukraina: aspekty pratsi: zhurnal. 2003. №7. С. 26-32.

2. Minimum Wages around the world. URL : <http://www.wageindicator.org/main/salary/minimum-wage> (дата звернення 10.10.2018).

3. Minimum wage statistics. URL : [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics)

[explained/index.php/Minimum_wage_statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics) (дата звернення 10.10.2018).

4. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzhnet Ukrainy na 2017 rik». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (дата звернення 10.10.2018).

5. Federal minimum wage will increase to \$7.25 on July 24 URL : <http://www.dol.gov/opa/media/press/esa/esa20090821.htm> (дата звернення 10.10.2018).

6. Nathan R.P. Institutional Change and the Challenge of the Underclass. Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1989, vol. 501, pp. 170–181.

7. Townsend P. Meaning of Poverty. The British Journal of Sociology, 2010, no. 61, pp. 85–102. doi: 10.1111/j.1468-4446.2009.01241.x

8. Ricketts E.R., Mincy R.B. Growth of the Underclass: 1970–1980. The Journal of Human Resources, 1990, vol. 25, no. 1, pp. 137–145. doi: 10.2307/145731

9. Andersen J., Larsen J.E. The Underclass Debat: A Spreading Disease? Social Integration and Marginalization. Frederiksberg, 1995.

10. Atkinson A.B. The Restoration of Welfare Economics. American Economic Review (American Economic Association), 2011, no. 101, pp. 157–161. doi: 10.1257/aer.101.3.157

11. Annual Meetings development events. The World Bank. URL : <http://www.worldbank.org/en/search?q=poverty¤tTab=2> (дата звернення 10.10.2018).

12. Minimalna zarobitna plata URL : <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/min/> (дата звернення 10.10.2018).

13. Ofytsyalni kurs valiut URL : <http://minfin.com.ua/currency/nbu/> (дата звернення 10.10.2018).

14. Ukraina Ekonomichniy ohliad 10 kvitnia 2018 r. URL : <http://pubdocs.worldbank.org/en/> (дата звернення 10.10.2018).

15. U Minsotspolityky skazaly, skilky ukraintsiv ofitsiino otrymuiut minimalnu zarplatu. 5 kanal. URL : <http://www.5.ua/ekonomika/minimalnu-zarplatu-vukraini-ofitsiino-otrymuiut-blyzko-37-mln-liudeiminsotspolityky-130002.html> (дата звернення 10.10.2018).

16. Polovyna ukraintsev poluchaet zarplatu v konvertakh. Shehodnia. URL : <http://segodnya.ua/economics/business/polovina-ukraincev-poluchaet-zarplatu-v-konvertah754932.html> (дата звернення 10.10.2018).

Стаття надійшла до редакції 12.10.2018 р.